

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۳/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۹/۱۲

بررسی تحلیلی - تطبیقی نمادهای هویت بخش شهری (مطالعه موردی: شهر اصفهان)

رضا مختاری ملک آبادی

استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

همواره از هویت بالایی بر خوردار بوده است. این شهر دارای نشانه‌های فراوانی است که موجب تمایز این شهر از سایر شهرها می‌گردد و در جای جای دنیا، این شهر را به نشانه‌های ارزشمندش می‌شناسند. از طرف دیگر هنر که نماد هویت ایرانی در طول تاریخ بوده است بوفور در شهر اصفهان یافت می‌شود.

روش تحقیق در مطالعه حاضر توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر داده‌های پیمایشی است. تکنیک جمع آوری اطلاعات، استفاده از پرسشنامه و در صورت لزوم مصاحبه بوده است. جامعه آماری، ۳۸۴ نفر از شهروندان شهر اصفهان هستند. حجم نمونه پژوهش بر پایه فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد و درجه دقت ۵ درصد محاسبه گردید. شیوه انتخاب نمونه‌ها ترکیبی از روش خوش‌های و سهمیه‌ای است. داده‌های جمع آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS و روش‌های آماری نظیر توزیع فراوانی، آزمون T، محاسبه میانگین هویت و ضریب همبستگی پیرسون مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در این راستا متغیرهای مهمی همچون مهمترین اثر تاریخی شهر، مهمترین نشان دفاع مقدس، میزان انطباق فضاهای شهری با آیات قرآن و فرمایشات پیامبر اکرم (ص) همچون "دنیا مزرعه آخرت است"، نشان یادآوری خاطرات انقلاب اسلامی، نقش آفرینی فضاهای شهری در ماه محرم، ماه رمضان و در ایام حج به عنوان یک شهر اسلامی، نماد معماری گذشته اصفهان و ... از دیدگاه شهروندان به صورت تطبیقی مورد بررسی قرار گرفته است.

شهر مفهومی مدنی دارد و ساخت مدنیت و الگوهای توسعه شهری نیازمند رجوع به منابع دینی، نظریه پردازی، الهام از گذشته و داشتن پیشینه‌ی تاریخی و متناسب‌سازی آن با نیازهای پیچیده و گوناگون انسان معاصر است. هویت در شهر به واسطه‌ی ایجاد و تداعی «خاطرات عمومی» در شهروندان، تعلق خاطر و وابستگی را نزد آنان فراهم می‌نماید و شهرنشینان را به سوی شهروند شدن، که گستره‌ای فعال‌تر از ساکن شدن صرف دارد، هدایت می‌کند. در این میان نمادهای شهری در میان نسل‌ها انتقال داده می‌شود و در حافظه جمعی افراد ابدی می‌شوند. بنابراین شهر نیز دارای حافظه است. اگر شهری فاقد حافظه تاریخی باشد نمی‌توان گفت که آن شهر با هویت است. حافظه تاریخی شهر یعنی اینکه شهر، دارای خاطره است و معانی را به مکان‌ها حواله می‌دهد و با شکل تعاملی، از این مکان‌ها اخذ معنا می‌کند. شهر به این ترتیب خاطره‌مند می‌شود و شهر بی‌خاطره به شهری بی‌هویت بدل می‌شود. شهرها و فضاهای شهری گذشته از استقلال، شخصیت و هویت ویژه‌ای برخوردار بوده‌اند. مفاهیمی که نهایتاً منجر به تعریف مفاهیم بزرگ‌تری چون تعلق خاطر و حس شهروندی گشته‌اند. در حالی که آنچه از اغلب شهرهای کنونی در ذهن عموم شکل می‌گیرد چیزی جز مجموعه‌ای از آسمان خراشها، خیابان‌ها، ادارات و پارکها و ... نیست که هویت و معنای خاصی را در ذهن تداعی نمی‌کند. شهر اصفهان بواسطه قدمت دیرینه خود و اهمیت تاریخی آن در دوره‌های مختلف

نتایج حاکی از آن است که میزان رضایت شهروندان از متغیرهای مورد مطالعه در زمینه نمادهای فرهنگی اسلامی - ایرانی و هویت بخشی آن‌ها در سطح نسبتاً بالایی قرار دارد و نمادهای شهر جنبه اسلامی - ایرانی خود را حفظ نموده‌اند که این امر نکته‌ای مثبت در نمادهای فرهنگی شهر می‌باشد و همچنین مهم‌ترین عامل هویت بخش تمدن اسلامی - ایرانی شهر اصفهان، آثار تاریخی همچون میدان امام، سی و سه پل، سبزه میدان، چهارباغ و... می‌باشد.

کلمات کلیدی: نماد، هویت، فضاهای شهری، فرهنگ ایرانی - اسلامی، اصفهان

۱- مقدمه

بیان مسئله

محیط زندگی انسان تأثیر بسزایی در رفتار و هویت انسان به سمت ارزش‌های مستتر در خویش دارد (امین زاده و همکاران، ۱۳۸۱: ۳۱). در این میان شهر را می‌توان محیطی برای تجلی هویت، ارزش‌های منبعث از اعتقادات، جهان بینی و فرهنگ ساکنین و پدید آورندگان خود دانست. این مفهوم در طول دوران و در سرزمین‌های مختلف با محیط‌های طبیعی و انسانی متفاوت و تحت تأثیر تحولات تاریخی و ایدئولوژیکی، تغییرات بسیاری به خود دیده است. به ویژه تحت تأثیر تحولات مدرنیته، تغییر فزاینده یافته است به گونه‌ای که بسیاری از عناصر و اجزای شهر کهن در آن رنگ باخته‌اند (سیفیان، ۱۳۷۸: ۵۸).

منظر و نماد شهری، ماهیتی است که به واسطه فعالیت‌های انسانی و همراه شدن آن با کالبد در طول تاریخ پدید می‌آید و در ذهن شهروندان تفسیر میشود؛ این ابعاد ذهنی ممکن است فردی و یا جمعی باشد. منظر شهری در آغاز امری عینی است که به واسطه کیفیت ظهور عوامل فیزیکی شهر موجودیت می‌یابد و به سبب گذشت زمان و تکرار شدن، به عنصر مشترک پیوند دهنده افراد جامعه بدل می‌گردد (آتشین بار، ۱۳۸۸: ۵۰). شهر همچون مدرکی مستند می‌نماید که از طریق ظاهر کلی، خود تاریخ را به نمایش می‌گذارد. لذا هریک از این ساخته‌های بشری بیش از آنکه

مصالح و شگردهای ساختمانی را آشکار کنند، به اظهار نحوه‌ی از تفکر می‌پردازند. آنها یادآور ماجراها و رویدادهای مهم هستند و در واقع شهرها را می‌توان فصول کتاب تاریخ دانست (یاراحمدی، ۱۳۷۸: ۱۶) از آنجا که منظر شهری، کالبد و کیفیت شهر را توأمان دربرمی‌گیرد، می‌توان ادعا نمود که ادراک شهر همان تفسیر منظر شهری است. اگرچه منظر شهری در ابتدا از طریق کالبد و احساسات درک می‌شود، اما آنچه بدان معنا می‌بخشد، ذهنیت شهروند است. منظر شهری نه خاطرات صرف است (غیر محسوس - ذهنی) و نه کالبد صرف (محسوس - عینی)، پدیده‌ای است که از تعامل این دو در شهر حاصل می‌شود؛ پدیده‌های عینی - ذهنی (آتشین بار، ۱۳۸۸: ۵۰).

از جمله عناصر مهم هویت بخشی شهرها نمادها هستند. که به صورت شناسنامه‌ای گویا از گذشته و حال شهر، نقش اصلی در معرفی آن به مخاطب دارند. نمادها و المانهای شهری از جمله بناهای مهم در طراحی معماری و طراحی شهری محسوب می‌شوند، به نحوی که گاه حتی از خود شهر پراهمیت‌تر جلوه می‌نمایند. چرا که بیانگر هویت، شخصیت و عصاره شهر در یک ساختار نمایان هستند. بررسی و مطالعه در خصوص این نمادها نشان می‌دهد که بنیان این نوع بناها بر پایه مفاهیم، سنت‌ها، فرهنگ، هویت و تاریخ شهر استوار شده است (لطیفی و محمدی، ۱۳۹۱: ۶۲).

۲- اهمیت و ضرورت

وقتی از هویت شهر صحبت می‌کنیم به چیزی رجوع می‌کنیم که در پس ظاهر و در بطن شهر نهفته است و ممکن است هیچ ربطی به شکل و ظاهر شهر نداشته باشد. در واقع زیبایی و زشتی شهر دلیل با هویت بودن شهر نیست. مهم این است که داخل شهر چه می‌گذرد. چه هنجارها و رفتارهایی در شهر به وقوع می‌پیوندد که به شهر هویت می‌دهد. به صورت کلی وقتی سخن از هویت شهری به پیش می‌آید، تمیز شهر از غیر شهر مطرح می‌گردد. این تمایز در بین شهرها را می‌توان حتی بر پایه نام آن‌ها نیز شناخت (بهزادفر، ۱۳۸۶: ۱۵).

مباحث جهانی شدن و استاندارد سازی فضاهای شهری، به خلق و تکرار تجربیات تلخ عصر صنعتی و دوران مدرن از جمله تولید انبوه مسکن متحدالشکل و تکراری و بی روح، ساخت آسمان خراشها، پلها و معابر بدون توجه به روحیات انسانی و خلق و خوی بشری، طراحی فضاهای باز با مقیاسهای غیرانسانی و ... اقدام نمود شهرها را تبدیل به فضاهای بی روح و خسته و بدون هویت خواهد نمود. به نحوی که از هیچ شهری فضایی و یا طرحی خاص در حافظه جمعی و فردی شهروندان و گردشگران بر جای نخواهد ماند و شهرها همه محصول بساز و به فروش خواهند شد.

بنابراین با توجه به اهمیت موضوع در این پژوهش به نمادها و سمبل های شهر اصفهان و میزان درک شهروندان از نمادها به عنوان عناصر تأثیرگذار هویت شهری در شهر تاریخی اصفهان پرداخته شده و به صورت تحلیلی - تطبیقی نمادهای هویتی شهر اصفهان مانند پلها، آثار تاریخی، پارکها، و ... مورد بررسی و تجزیه تحلیل قرار می گیرد. ضمن اینکه که نگارنده اعتقاد بر تازگی و جدید بودن پژوهش حاضر داشته و مشابه آن را برای شهرهای ایران و اصفهان کمتر می توان یافت.

۱-۳- اهداف تحقیق

تعریف اهداف برای هر مطالعه باعث روشن شدن چارچوب حرکتی شده که هادی فرایند پژوهش می باشد از این رو اهدافی که در این تحقیق دنبال می شود به شرح زیر است:

- تقویت مبانی نظری هویت شناسی شهری
- شناخت تأثیر کیفیت فضاهای بنا شده شهری در ایجاد حس هویت شهروندان
- بررسی میزان رضایت شهروندان از فرهنگ و نمادهای اسلامی موجود در شهر
- بررسی میزان رضایت شهروندان از هویت بخشی نمادهای فرهنگی تمدن اسلامی - ایرانی موجود در شهر
- سنجش حافظه فردی و جمعی شهروندان نسبت به نمادهای شهری ایرانی - اسلامی

در شناخت هویت یک شهر باید تمام جنبه های ذهنی و عینی آن شهر مانند ساختار و کالبد شهر، کارکرد اقتصادی آن، نمادها و سمبل های شهری، فضاهای عمومی شهر و تمام جنبه های ذهنی آن مانند گروه های اجتماعی ساکن، سطح ادراک و احساس و شعور و رابطه آنها و وضعیت شهروندی آنها را مورد بررسی قرار داد. به اعتقاد نویسنده در این میان نمادها و سمبل های شهری بعنوان عاملی بسیار تأثیرگذار بر هویت شهری قلمداد می شوند چرا که رلف معتقد است که هویت در محیط، نتیجه ارتباط متقابل سه جزء است که در داخل یک مجموعه عمل می کنند اول: ترکیب ظاهری و کالبدی نمادها و سمبلها در محیط، دوم عملکردها و فعالیت های قابل مشاهده در محیط و سوم: مفاهیم نمادها و سمبلها در محیط (براتی، ۱۳۷۳، ۴۲۶).

برج آزادی تهران، برج العربی دبی، برج ایفل پاریس، برج پیزای ایتالیا، برج های دوقلوی کوالالامپور و ... چنان با شکوه و پرمحتوا ساخته شده اند که از حد شهرها فراتر رفته و جهانیان کشور خاص را با آن نماد و المان در ذهن تداعی می کنند. حتی در کشور خودمان برخی شهرها را با سمبل های خاصی می شناسند مثل تبریز را با مقبره الشعرا، اصفهان را با سی و سه پل یا نقش جهان، مشهد را با بارگاه امام رضا(ع)، شیراز با حافظیه، همدان را با مقبره باباطاهر و ... که در این میان نمادهای تاریخی و فرهنگی ارزش بالایی در معرفی شهر دارند. شاید با ایجاد نقطه عطفی در طرز تفکر انسان ها، بار دیگر انسان خصوصیت نمادگرایی خود را باز یابد و شهرها در این راه نقش اساسی خود را دوباره داشته باشند. برای تحقق چنین هدفی باید نمادهای گذشته را شناخت و در حفظ و اعتلای آنها کوشید و علاوه بر آن از عواملی چون اعتقادات، باورها، طبیعت و هنر بهره گرفت تا نمادهای ارزشمند و معنی داری را در شهرها پدید آورد (بحرینی، ۱۳۸۶: ۲۳۰)

بحران هویت مربوط به یکسانی و تشابه در شهرهای امروزی، از جمله شهر اصفهان از مباحث ریشه ای است. اینکه به بهانه

۱-۴- پیشینه تحقیق

در خصوص سوابق پژوهش‌های مرتبط با موضوع مذکور می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- میرمقتدایی، مهتا (۱۳۸۳) در پژوهشی با عنوان معیارهای شناخت و ارزیابی هویت کالبدی شهری، در پاسخ به این سوال که کدامین صفات، کالبد شهر را دارای هویت مطلوب می‌کنند؟ به سه شرط در ارزیابی هویت کالبدی شهری اعتقاد دارند: اول تمایز آن از غیر و تشابه آن با خودی، دوم حفظ تداوم در عین تحول و سوم حفظ وحدت در عین کثرت نتایج این پژوهش بیانگر این است که کالبد شهری متمایز و واجد هویت متشکل از اجزاء محلی و جهانی است که همنشینی آنها مولد پویایی و تحول است.

- هدفی، فرزانه (۱۳۸۵) نیز در تحقیق خود با عنوان نماد و نشانه‌ی شهری آورده است: برج آزادی در ایران، نمونه‌ای از ساختارهای استوار بر پیش‌ها و مفاهیم عمیق است که توسط حسین امانت طراحی شده و معماری شاخص آن تلفیق طاق‌های معماری قبل و بعد از اسلام بوده و نمادی زیبا در شهر تهران است. از نظر هدفی المان‌های محله‌ای با المان‌های شهری به لحاظ انتقال مفاهیم، محتوا و ابعاد تفاوت اندکی دارند. المان‌های محله‌ای از نظر ابعاد و اندازه کوچک‌تر بوده و توسط خصوصیات و نقش کالبدی تعریف شده برای آنها می‌توان بافت و کالبد قدیم و جدید را به هم دوخت و دوز کرد و انسجام و یکپارچگی شهر را به نمایش گذارد.

- آتشین بار، محمد (۱۳۸۸) در تحقیقی با عنوان تداوم هویت در منظر شهری ارتباط منظر شهری به عنوان پدیده‌ای عینی - ذهنی که با کالبد و خاطره شهر پیوند خورده را با مفهوم هویت شهری بیان می‌کند. نگارنده مقاله مذکور اعتقاد دارد که آنچه به هویت در منظر شهری تداوم می‌بخشد ارتباط انسان امروز با زندگی گذشته و حال اوست که در بستر شهر ظهور پیدا می‌کند و یکی از ابزارهای حفظ یا تولید آن، حافظه جمعی و ذهن شهر است.

- قاسمی، وحید و نگینی، سمیه، (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان بررسی تأثیر بافت محلات بر هویت اجتماعی، با تأکید بر هویت محله‌ای در شهر اصفهان، به بررسی و شناخت عوامل مداخله‌گر تأثیرگذار بر احساس هویت‌مندی در محلات امروزی شهر اصفهان (دو محله عباس‌آباد و مرداویج) بصورت تطبیقی پیمایشی می‌پردازد. نتایج پژوهش مذکور نشان می‌دهد که سطح بافت محلات بر هویت اجتماعی محله‌ای در هر دو محله ذکر شده تأثیرگذار است. مقاله مذکور وضعیت محله‌های فعلی در بافت‌های شهری را مورد انتقاد قرار می‌دهد. محلاتی که غیر از تفاوت در اسمشان، هیچ وجه تمایز دیگری نسبت به هم ندارند.

- کیانی، اکبر و همکاران (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان بررسی هویت شهری در نوسازی و بهسازی بافت‌های تاریخی (مطالعه موردی شهر گور، فیروز آباد) با استفاده از روش SWOT ضمن بیان اهمیت بافت تاریخی شهر گور، روش‌هایی را جهت دخالت موثر در بهسازی و نوسازی و حفظ بافت تاریخی به عنوان میراثی ماندگار ارائه نموده است. پژوهش مذکور نقش بافت‌های تاریخی را در تعلق مکانی شهروندان و هویت شهری بسیار موثر دانسته‌اند.

- لطیفی، صدیقه و محمدی، عبدالحمید (۱۳۹۱) در مقاله خود با عنوان بررسی ارتباط نمادهای شهری با هویت شهر (مطالعه‌ی موردی: شهر گنبد کاووس) به این نتیجه رسیده‌اند که نمادهای شهری از عناصر اصلی هویت بخشی به شهرها هستند، لیکن به جز برج قابوس که نماد اصلی و تاریخی شهر است. سمبل جدیدی بخصوص در میدانی شهر طراحی نشده و حتی تک نماد منحصر به فرد شهر بعنوان بلندترین برج آجری دنیا به مردم ایران و جهان به خوبی معرفی نشده است.

با توجه به اینکه مطالعه حاضر به بررسی زمینه‌های هویت بخش فضاهای شهری از دیدگاه شهروندان اصفهانی و غیر اصفهانی می‌پردازد و حدود ۶۰ متغیر هویت بخش را در کل مناطق شهری اصفهان مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد، بر همین

گرفته شده است. آمار توصیفی: شامل جداول فراوانی، درصد، میانگین و... آمار استنباطی: برای تحلیل آماری از آزمون مجذور خی و آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردیده است.

جامعه آماری: جامعه آماری این تحقیق عبارت است از

شهروندان مناطق چهاردهگانه شهر اصفهان (با جمعیتی در حدود ۹۶۷، ۷۹۶، ۱) که حداقل دارای سواد خواندن و نوشتن باشند، و بیشتر کسانی انتخاب می شدند که تمایل به پاسخ دادن به اکثر سوالات پرسشنامه را داشته باشند.

سنجش پایایی: برای سنجش پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که پس از وارد کردن گویه‌های مورد نظر در نرم افزار SPSS ضریب مربوطه عدد ۰/۸۶۴ بدست آمد که بنابراین پایایی پرسشنامه مورد نظر تایید می گردد.

محاسبه حجم نمونه: برای انجام این پژوهش از انواع نمونه گیری، نمونه گیری تصادفی انتخاب شده است. حجم دقیق نمونه با استفاده از فرمول کوکران و پس از انجام مطالعه مقدماتی و برآورد و بر طبق داده های ذیل در کل شهر با توجه به جمعیت مناطق چهاردهگانه تخمین زده شد.

با توجه به تعداد جمعیت در هر منطقه و با استفاده از نسبت تناسب از کل ۳۸۴ نفر نمونه، تعداد پرسشنامه‌های مورد نیاز در هر منطقه به نسبت جدول (۱) محاسبه و تکمیل گردید. به نحوی که به نسبت جمعیت همه مناطق پوشش داده شوند. لازم به ذکر است در راستای بالابردن صحت تعیین حجم نمونه هم به روش نرم افزار پارس مدیر و هم روش دستی محاسبه گردید که حجم نمونه به هر دو روش عدد ۳۸۴ بدست آمد.

فرمول شماره ۱- فرمول کوکران جهت تعیین حجم نمونه

$$n = \frac{Nt^2 p(1-p)}{Nd^2 + t^2 p(1-p)} = 384$$

اساس به دلیل گستردگی و جامعیت بررسی‌ها، نگارنده اعتقاد بر تازگی و جدید بودن پژوهش داشته و می توان گفت که مشابه این پژوهش را برای شهرهای ایران و اصفهان کمتر می توان یافت.

۵-۱ سوالات پژوهش:

- میزان رضایت شهروندان نسبت به میزان هویت بخشی آثار و نمادهای شهر اصفهان در چه وضعیتی قرار دارد؟
- میزان رضایت و شناخت شهروندان از فرهنگ و نمادهای ایرانی- اسلامی موجود در شهر در چه وضعیتی قرار دارد؟
- مهم ترین عامل هویت بخش تمدن اسلامی- ایرانی شهر اصفهان کدام عامل می باشد؟

۶-۱ فرضیه‌های پژوهش:

- به نظر می رسد میزان رضایت شهروندان از فرهنگ و نمادهای ایرانی- اسلامی موجود در شهر در سطح نسبتاً بالایی قرار دارد
- به نظر می رسد میزان رضایت شهروندان از هویت بخشی نمادهای ایرانی- اسلامی در سطح مطلوبی قرار دارد.
- به نظر می رسد مهم ترین عامل هویت بخش تمدن اسلامی- ایرانی شهر اصفهان، آثار تاریخی می باشد.

۷-۱ روش تحقیق

در این تحقیق با به کارگیری روش نظر سنجی پرسشنامه‌ای و بدست آوردن آمارها، پردازش و تحلیل علمی آنها، سعی شده است تا به میزان شناخت شهروندان شهر اصفهان از نمادهای هویت ساز این شهر پرداخته شود. در این پژوهش نظر کسانی که تمایل به پاسخگویی به تمام پرسش‌های تحقیق را داشته‌اند، منعکس شده است.

شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها: برای طبقه بندی و تجزیه و

تحلیل داده‌های جمع آوری شده از روشهای آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده و نرم افزار آماری SPSS بکار

جدول (۱): جمعیت مناطق شهر اصفهان و تعداد پرسشنامه

مناطق	جمعیت سال ۱۳۹۰	تعداد پرسشنامه
۱	۷۹.۹۹۶	۱۷
۲	۶۶.۵۹۰	۱۵
۳	۱۱۱.۸۸۹	۲۴
۴	۱۲۸.۰۳۰	۲۷
۵	۱۶۱.۵۴۳	۳۴
۶	۱۱۶.۴۶۴	۲۵
۷	۱۵۱.۱۹۱	۳۲
۸	۲۴۰.۶۶۴	۵۱
۹	۷۴.۳۳۶	۱۶
۱۰	۲۱۳.۵۴۸	۴۵
۱۱	۵۹.۵۵۵	۱۴
۱۲	۱۲۶.۸۸۴	۲۷
۱۳	۱۲۱.۰۳۲	۲۶
۱۴	۱۴۵.۲۷۶	۳۱
جمع کل	۱.۷۹۶.۹۶۷	۳۸۴

ماخذ: نگارنده

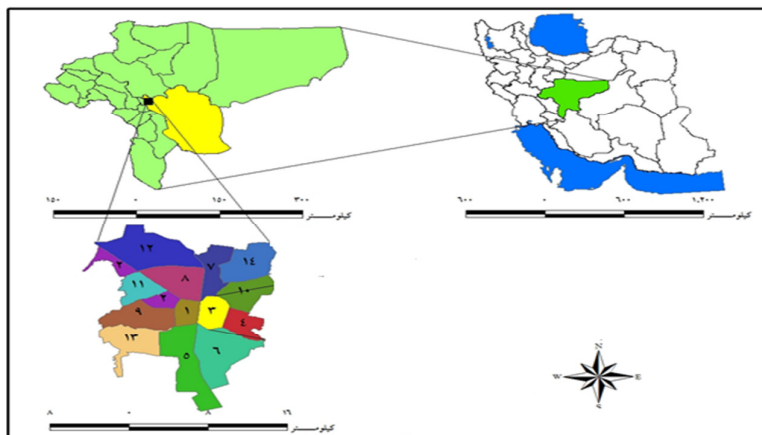
آماری شهر اصفهان، ۱۳۸۷: ۱۰). شهر اصفهان، نگین زیبای فیروزه‌ای ایران، شهری است در قلب ایران، که به دلیل برخورداری از ویژگی‌های منحصر به فرد، در میان شهرهای ایران و جهان شهرتی بسیار دارد. شهر اصفهان دارای آثار تاریخی ارزشمندی است که آن را از سایر شهرها متمایز ساخته و ضرورت توجه به مشکلات آن را دوچندان می‌کند (سلطانی، ۱۳۸۵: ۷۳). اصفهان در سالهای اخیر به دلایل گوناگون مورد توجه مهاجران داخلی واقع شده و جمعیت آن با نرخ رشد ۲/۰۴ درصد از ۱/۲۶۶/۰۷۲ نفر در سال ۱۳۷۵ به ۱/۶۰۱/۲۲۷ نفر در سال ۱۳۸۵ رسیده است و در سال ۱۳۹۰ به جمعیت ۲۱۷۴۱۷۲ رسیده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

در راستای تعیین اعتبار این پرسشنامه محقق ساخته تعداد ۱۲ داور متخصص در حوزه هویت از میان جغرافیدانان، جامعه شناسان و روان شناسان در خصوص سوالات نظر سنجی بعمل آمد و تغییراتی در راستای محتوای اعتباری آن ایجاد شد و در نهایت اعتبار و روایی پرسشنامه مورد نظر تأیید گردید.

۱-۸- محدوده مورد مطالعه:

کلان‌شهر اصفهان همچون نگینی درخشان در قلب ایران مرکزی، در طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۳۹ دقیقه و ۴۰ ثانیه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۲ درجه و ۳۸ دقیقه و ۳۰ ثانیه شمالی واقع است. حدود جغرافیایی این شهر عبارت است از: شهرستان‌های اردستان، کاشان گلپایگان در شمال، شهرضا در جنوب، در شرق نایین و در مغرب شهرستان فریدن. (سالنامه

شکل (۱): نقشه موقعیت شهر اصفهان در سطح کشور، استان و شهرستان اصفهان

مأخذ: آمارنامه شهر اصفهان سال ۱۳۸۹: ۱۳۹۰

می‌گیرد. البته ساختارهای فرهنگی از جمله ایدئولوژی و سیاست‌های حاکم بر هر منطقه جغرافیایی به شدت در هویت شهر تاثیر می‌گذارد، از این رو می‌توان گفت هویت هر شهر تجلی فرهنگ در محیط است (شماعی و پوراحمد، ۱۳۸۵: ۹۳). از آنجا که مفهوم هویت، اتصال تاریخی به گذشته را هم شامل می‌شود و ادراک انسان از شهر توسط کالبد و اساساً محیط مادی صورت می‌گیرد، بنابراین شکل شهر نیز می‌بایست گذشته را در برگیرد. چنانچه در محیط و کالبد شهر هیچ نماد و نشانه‌ای از گذشته وجود نداشته باشد، هویت شهر هم کمرنگ می‌شود. با این نگاه، هویت منظر شهری جدای پذیرش جامعه تحقق پذیر نیست و آنچه در زمینه پذیرش عمومی جامعه مؤثر واقع می‌شود، کالبدی است که در اولین نگاه ادراک می‌شود. (آتشین بار، ۱۳۸۸: ۵۱).

۲- ادبیات نظری پژوهش

۱-۱- هویت

هویت اصطلاحاً مجموعه‌ای از علایم، آثار مادی، زیستی، فرهنگی و روانی است که موجب شناسایی فرد از فرد، گروه از گروه، اهلیتی از اهلیت دیگر و یا فرهنگی از فرهنگ دیگر می‌شود که محتوا و مظهر این ظرف به مقتضای هر جامعه و ملت متفاوت و بیانگر نوعی وحدت، اتحاد، همشکلی، تداوم، استمرار، یکپارچگی و عدم تفرقه است (محرمی، ۱۳۸۳: ۶۷).

۲-۲- هویت شهر و شهرسازی هویتی

هویت عبارت است از شخصیت و حقیقت هر شیء یا شخص یا شهر که صفات و مشخصات جوهری او را در بر می‌گیرد. ویژگی‌های هر شهر تحت تاثیر محیط جغرافیایی شامل ساختارهای فرهنگی - تاریخی آن منطقه جغرافیایی شکل

شکل (۲): عناصر سازنده هویت شهری

کالبد مصنوع شهر قرار دارد (نوفل ، کلبادی و پور جعفر ، ۱۳۸۸:۶).

همچنین در عصر حاضر به جهت پنهان بودن اصول و مبانی نظری معماری، توجه به تأثیر معماری و شهرسازی بر فرهنگ و استحاله فرهنگ جامعه در اثر رواج شیوه‌های خاص از معماری و شهرسازی، اهمیت ویژه‌ای یافته است. در این مورد می‌توان گفت که محیط (معماری شهر) واجد هویتی است که این هویت نشان از مفاهیم و مقولاتی دارد که اهم آن به قرار زیر هستند:

- هویت محیط مصنوع بیانگر ارزشهای حاکم بر جامعه می‌باشند.

- هویت محیط مصنوع بیانگر ارزشهایی است که جامعه به متصل بودن به آن تمایل داشته و خویش را در صورت واجد بودن و رعایت آن ارزشها، در مسیر کمال و ترقی می‌پندارد.

- ویژگی‌های محیط مصنوع بیانگر هویتی هستند که جامعه تمایل دارد به آن هویت شناخته شود.

ویژگی‌های محیط مصنوع بیانگر هویت جامع‌های هستند که آن محیط را پدید آورده و در آن زیست می‌کند.

- ویژگی‌های محیط مصنوع بیانگر هویتی می‌باشند که عد‌های (طراحان، برنامه ریزان و مدیران شهر) می‌خواهند برای جامعه به وجود آورند.

لازم به ذکر است هویت شهر با شکل شهر تفاوت‌هایی دارد امروزه شهرهای زیادی داریم که به ظاهر زیبا محسوب می‌شوند ولی از عناصر هویتی تهی می‌باشند. هویت و شخصیت شهر زمانی معنا پیدامی‌کند که شاخص‌های خاص شهر نمود یابند. شاخص‌هایی که ریشه در مکان و زمان دارند و با سنت، عقاید و به طور کلی با دانش و فرهنگ آن جامعه پیوسته‌اند (شماعی و پورا احمد، ۱۳۸۵:۹۳).

کیومرث مسعودی پژوهشگر و جامعه‌شناس شهری معتقد است «اگر در مورد هویت شهری یا هویت معماری صحبت می‌کنیم، منظور در واقع یک نظام‌یافتگی ساختاری و کاربردی در شهر و یک انتظام در معماری شهر است» (مسعودی، ۱۳۸۴: ۲). یکی از نیازهای اجتماع انسانی، احساس امنیت و حس تعلق است. در این راستا هویت و عناصر هویتی در زندگی انسان موجب آرامش و ایجاد اعتماد به نفس و میل به داشتن تلاشی مستمر همراه با احساس امنیت می‌شود (موثقی ایرملو، ۱۳۸۵).

هویت شهری زمانی معنا دار خواهد بود که تبلور عینی در فیزیک شهر داشته و در واقع کالبد بیرونی و فیزیک شهر نمادی از هویت شهری باشد (بیشابور، ۱۳۸۷). هویت یک شهر را می‌توان از جنبه‌های مختلف (کالبدی و طبیعی - انسانی و اجتماعی - تاریخی و اقتصادی) بررسی نمود و در واقع هویت شکل‌گیری هویت شهری تحت تأثیر فرهنگ، شکل طبیعی و

بر این اساس بهترین حالت را می‌توان وقتی دانست که آثار انسان و از جمله شهر، بر پایه اصولی شکل گرفته و هویتی را دارا باشند که آن اصول منبعث از فرهنگ جامعه بوده و هویت حاصله مبین اصول و مبانی فرهنگی مأخوذ از جهانیابی جامعه بوده و در عین حال، جامعه با آگاهی کامل به این ارتباطات، از داشتن چنین هویتی خرسند باشد و به آن مباحث کند (نقی زاده، ۱۳۸۶: ۳۳۱-۳۳۲).

۲-۳- اهمیت و نقش نمادها و نشانها در مناظر

شهری

اهمیت نشانه‌ها و نمادها در ارتباطات به اندازه ای است که گاه ماهیت ارتباط، خود تحت تأثیر نمادها قرار می‌گیرد (ساروخانی، ۱۳۷۶: ۲۰) و بدون آنها انسان‌ها هویت ملی نخواهند داشت. به عنوان مثال، پرچم هر کشور، نشان یا نماد و مظهر ابدیت ساکنان آن سرزمین است و به وجود آورنده پیوند نسل‌های آن در قرون متمادی می‌گردد (محسنیان راد، ۱۳۸۴: ۱۶).

نمادها و نشانها در تمدن‌های مختلف ارزش و اهمیت متفاوتی دارند و هنگامی ارزش ملی می‌یابند که مورد قبول اکثریت اعضای جامعه باشند. نشانها و نمادها از کهن‌ترین، پیچیده‌ترین، پرنفوذترین و جالب‌ترین ابزارهایی بوده‌اند که در جهت ظهور و آشکارسازی مسائل پنهان جهان مادی و معنوی به کار گرفته شده‌اند. بشر توانسته است به کمک این ابزارها، اندیشه و حتی خیال خود را به صورت هنر پدیدار سازد (فرهنگی، ۱۳۸۷، ۱۲).

نمادها و الگوهای شهری همیشه به عنوان علائم و نشانه‌های القاء کننده تفکر و بینش حاکم بر شهرها مورد توجه بوده‌اند. این علائم، چنانچه با دقت و اندیشه متعالی انتخاب شوند، می‌توانند به عنوان رسانه عمومی بسیار مهمی ایفای نقش کنند و به آگاهی بخشی ساکنان شهر و حتی بازدیدکنندگان آن پردازند (ولسون، ۱۳۷۷، ۱۲).

نقش نمادها و نشانها در بناها و فضاهای شهر چنان مهم و تعیین کننده است که از جنبه‌های گوناگون بر ساکنان، تأثیر می‌گذارد و رفتار آنها را شکل می‌دهد (صابری فر، ۱۳۸۰، ۱۶۳). در واقع، نمادها حوزه‌های خاصی را سازمان می‌دهند و همانند حائل‌هایی مانع ظهور و نمود برخی از اعمال شهروندان می‌شوند و یا به ارائه اعمال مثبت یاری می‌رسانند. نشانها و علائم وسایلی مؤثر و نسبتاً ارزان برای غنی سازی هویت، خوانایی و تطابق با محیط اند.

فضاهای معماری و فضاهای شهری تجلی‌گاه فرهنگ، تمدن و پیشرفت علمی و فرهنگی هر جامعه به شمار می‌آیند. سیمای شهری و نمادهای موجود در آن نمودار شخصیت، منش، کارکرد و فرهنگ ساکنان آن‌اند و از همین روست که جلوه‌های معنوی شهر و به ویژه نشانها و سمبل‌های اعتقادی و مرتبط با جنبه‌های ماوراء مادیات اعتباری شایان توجه دارند.

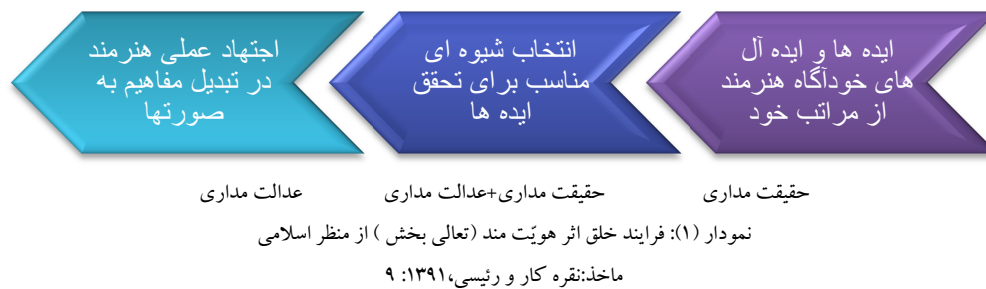
۲-۴- اسلام و هویت شهری

تاکنون تعریف جامع و مانعی از شهر اسلامی و خصوصیات آن ارائه نشده است و متفکران و صاحب‌نظران در ارائه تعریفی مقتضی از این پدیده باز مانده‌اند. اصطلاح شهرهای اسلامی برای عموم پژوهشگران و ناظران مسلمان، بیانگر هویت ویژه فرهنگی، فضایی و تاریخی خاصی است که محیط شهری خود را از غیر آن جدا می‌کند (ابراهیمی، ۱۳۷۵: ۱۲).

چنانچه ویژگی کالبدی شهر اسلامی و کارکرد عناصر آن را تبلور بصری ماهیت اسلامی آن دانست آن وقت لزوم توجه به نقش و کارکرد عناصر کالبدی برای برجسته‌تر شدن آن هویت، بیش از پیش ضرورت می‌یابد. در صورت بی‌توجهی به آنها، هویت اسلامی و تاریخی آنها کم‌کم رنگ می‌بازند و عناصری جانشین می‌شوند که رنگ و بوی بومی ندارند و کارکردهای قبلی خود را از دست می‌دهند (شکوئی، ۱۳۸۳: ۱۸۵).

معیارهایی در نظر گرفته شده است که عبارتند از: ۱- تمایز / تشابه، ۲- تداوم / تحول و ۳- وحدت / کثرت (میرمقتدایی، ۱۳۸۳: ۳۷). هویت شهر اسلامی و تحولات آن نیز از قاعده فوق استثناء نیست. زمانی که تمدن باستانی ما به تمدن اسلامی تبدیل شد احتمالاً با همین روش تبدیل شده، یعنی زمینهای داشتیم، آن زمینه را پذیرفتیم و آرمان را بر آن سوار کردیم و شهر اسلامی را در ایران بنا نهادیم (تقوایی، ۱۳۸۸: ۲۸-۲۹).

از دیدگاه اسلام، سرچشمه و پدیدآورنده همه هویت‌ها و چیزها، اوست. این تنها خداوند است که هر چیزی را می‌آفریند و اوست (نقره کار و همکاران، ۱۳۸۷: ۷۸). هر کالبدی از نظم فیزیکی، نظم بصری، که ماهیات را هستی می‌بخشد آسایش فیزیکی و تعادل برخوردار است (بحرینی و همکاران، ۱۳۸۰). از این رو هویت کالبدی به معنای صفات و خصوصیتی است که جسم شهر را از غیر متمایز کرده و شباهتش را با خودی آشکار می‌کند. برای ارزیابی آن

۳-۱-۱-۳-۱-۱-۳ آزمون فرضیات:

- فرضیه اول: به نظر می‌رسد میزان رضایت شهروندان از هویت بخشی نمادهای ایرانی - اسلامی در سطح نسبتاً بالایی قرار دارد. نمادهای فرهنگی و میزان رضایتمندی شهروندان از این نمادها نقش مهمی در هویت بخشی شهر بر عهده دارد. در واقع هر شهر با دارا بودن نمادها و آثار فرهنگی منطبق با فرهنگ حاکم بر هر جامعه نقش مهمی در آشکار نمودن فرهنگ جامعه و ارزش‌های فرهنگی هر جامعه بر عهده دارد. بنابراین نظرات شهروندان در مورد این آثار و نمادها و میزان رضایتمندی آنان نقش مهمی در هویت بخشی شهر دارد. در این بخش نظرات شهروندان در مورد نمادهای فرهنگی شهر اصفهان مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج حاصل از آن در جدول (۳) نشان داده شده است. بر این اساس ۷۹.۲ درصد از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که به شهر دلبستگی داشته که این امر نشان دهنده احساس تعلق نسبتاً

۳-۲-۱-۳-۲-۱-۳ بحث

۳-۲-۱-۳-۲-۱-۳ یافته‌های پژوهش

بر اساس داده‌های مستخرج از پرسشنامه از مجموع ۳۸۴ عضو نمونه مورد بررسی، ۲۰۵ نفر برابر با ۵۳.۴ درصد از پاسخگویان را مردان و ۱۷۹ نفر برابر با ۴۶.۶ درصد از پاسخگویان را زنان تشکیل می‌دهند. همچنین از مجموع پاسخگویان ۸۵.۹ درصد در محدوده سنی ۲۰ تا ۴۴ سال، ۲.۶ کمتر از ۲۰ سال و ۱۱ درصد نیز در گروه‌های سنی بالاتر از ۴۵ سال قرار دارند. بیش از نیمی از پاسخگویان برابر با ۵۱ درصد دارای مدرک لیسانس و ۱۵.۳ نیز دارای مدرک تحصیلی بالاتر از مقطع لیسانس می‌باشند. علاوه بر این ۷.۶ درصد از پاسخگویان دارای سطح تحصیلات ابتدایی و راهنمایی، ۱۴.۶ درصد دیپلم و ۱۱.۵ درصد نیز دارای مدرک کاردانی می‌باشند.

نیمی از پاسخگویان مخالف بوده که بیانگر انسجام نسبی و نسبتاً بالا در بین نمادهای موجود در سطح شهر داشته که درصد بالایی از این آثار نماد فرهنگ ایرانی - اسلامی می باشد و نمادهای فرهنگی در این زمینه کم رنگ تر از نمادهای بومی و ملی می باشد.

برای بررسی نظرات و میزان رضایت شهروندان از هویت بخشی نمادهای فرهنگی اسلامی - ایرانی از آزمون (T) استفاده شده است. در واقع آزمون (T) برای تست فرضیه های پژوهش که دارای مقیاس فاصله ای هستند مورد استفاده قرار می گیرد. برای این منظور جهت بررسی میزان رضایت شهروندان از نمادهای فرهنگی اسلامی - ایرانی متغیرهای مختلفی مورد بررسی قرار گرفته اند که در جدول (۴) نشان داده شده است.

بالای شهروندان به شهر می باشد. علاوه بر این، ۸۶.۵ درصد نیز شهر را مصداق تمدن ایرانی - اسلامی دانسته و این امر را عاملی برای افتخار و شکوه شهر دانسته اند. در زمینه نمادهای فرهنگی شهر نیز ۸۲.۵ درصد را با شکوه و بسیار با شکوه دانسته و ۷۷.۱ درصد نمادهای فرهنگی شهر را یادآور میراث تمدن اسلامی می دانند.

در این مورد جهت بررسی دقیق تر این امر که نمادهای فرهنگی تا چه حد یادآور تمدن غربی است نیز مورد بررسی قرار گرفته است که برعکس مورد قبل درصد زیادی از پاسخگویان با ۷۵.۳ درصد مخالف این امر بوده اند که بیانگر جنبه و ظاهر ایرانی - اسلامی نمادهای فرهنگی موجود در شهر می باشد. علاوه بر این، در مورد این سوال که آیا نمادهای فرهنگی شهر حکایت از چندگانگی یا هرج و مرج هویتی است بیش از

جدول (۳): سنجش نمادهای اسلامی - ایرانی از دیدگاه پاسخگویان

گویه ها		کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
میزان دلچسپی به شهر	فراوانی	۲۱۰	۹۴	۵۹	۱۱	۸
	درصد	۵۴.۷	۲۴.۵	۱۵.۴	۲.۹	۲.۱
مصداق تمدن ایرانی - اسلامی بودن شهر	فراوانی	۱۸۵	۱۴۷	۲۹	۱۶	۵
	درصد	۴۸.۲	۳۸.۳	۷.۶	۴.۲	۱.۳
باشکوه بودن نمادهای فرهنگی شهر	فراوانی	۱۶۳	۱۵۴	۲۸	۲۹	۲
	درصد	۴۲.۴	۴۰.۱	۷.۳	۷.۶	۰.۵
نمادهای فرهنگی شهر و یادآوری میراث تمدن اسلامی	فراوانی	۱۶۵	۱۳۱	۵۵	۲۲	۳
	درصد	۴۳	۳۴.۱	۱۴.۳	۵.۷	۰.۸
نمادهای فرهنگی شهر و یادآوری تمدن غربی	فراوانی	۱۲	۱۸	۵۷	۱۸۷	۱۰۲
	درصد	۳.۱	۴.۷	۱۴.۸	۴۸.۷	۲۶.۶
نمادهای فرهنگی شهر و هرج و مرج هویتی	فراوانی	۲۳	۳۵	۱۰۳	۱۱۹	۹۴
	درصد	۶	۹.۱	۲۶.۸	۳۱	۲۴.۵

جدول (۴): آزمون میزان رضایت شهروندان از نمادهای فرهنگی اسلامی- ایرانی موجود در شهر اصفهان

گروه ها	ارزش آزمون = ۳					
	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری (sig)	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد بالا	حد پایین
میزان دلبستگی به شهر	۲۵.۷۷۲	۳۸۱	۰.۰۰۰	۱.۲۷۴۸۷	۱.۱۷۷۶	۱.۳۷۲۱
مصادق تمدن ایرانی-اسلامی بودن شهر	۲۸.۷۰۱	۳۸۱	۰.۰۰۰	۱.۲۸۵۳۴	۱.۱۹۷۳	۱.۳۷۳۴
باشکوه بودن نمادهای فرهنگی شهر	۲۵.۲۸۹	۳۷۵	۰.۰۰۰	۱.۱۸۸۸۳	۱.۰۹۶۴	۱.۲۸۱۳
نمادهای فرهنگی شهر یادآور میراث تمدن اسلامی	۲۳.۹۳۷	۳۷۵	۰.۰۰۰	۱.۱۵۱۶۰	۱.۰۵۷۰	۱.۲۴۶۲
نمادهای فرهنگی شهر و یادآوری تمدن غربی	۱۸.۹۸۴	۳۷۵	۰.۰۰۰	۰.۹۲۸۱۹	۰.۸۳۲۱	۱.۰۲۴۳
نمادهای فرهنگی شهر و هرج و مرج هویتی	۱۰.۲۴۴	۳۷۵	۰.۰۰۰	۰.۶۰۴۲۸	۰.۴۸۸۳	۰.۷۲۰۳

همانطور که مشاهده می‌کنیم درجه آزادی برای دو متغیر اول ۳۸۱ و برای ۴ متغیر بعدی ۳۷۵ بوده و سطح معناداری در بین متغیرهای مورد نظر ۰.۰۰۰ می‌باشد. بنابراین، سطح معناداری کمتر از ۰.۰۵ درصد می‌باشد

جدول (۵): آزمون همبستگی میزان رضایت شهروندان از نمادهای فرهنگی شهر

شاخص	آزمون همبستگی	میزان دلبستگی به شهر	مصادق تمدن ایرانی- اسلامی بودن شهر	باشکوه بودن نمادهای فرهنگی	نمادهای فرهنگی و یادآور تمدن اسلامی	نمادهای فرهنگی و یادآوری تمدن غربی	نمادهای فرهنگی و هرج و مرج هویتی
میزان دلبستگی به شهر	همبستگی پیرسون درجه معنی داری	1 -	0.400** 0.000	0.092 0.074	0.199** 0.000	0.080 0.122	0.142** 0.006
مصادق تمدن ایرانی- اسلامی بودن شهر	همبستگی پیرسون درجه معنی داری	- -	1 -	0.332** 0.000	0.454** 0.000	0.038 0.458	0.227** 0.000
باشکوه بودن نمادهای فرهنگی شهر	همبستگی پیرسون درجه معنی داری	- -	- -	1 -	0.445** 0.000	0.084 0.104	0.343** 0.000
نمادهای فرهنگی شهر یادآور تمدن اسلامی	همبستگی پیرسون درجه معنی داری	- -	- -	- -	1 -	0.137** 0.008	0.206** 0.000
نمادهای فرهنگی شهر و یادآوری تمدن غربی	همبستگی پیرسون درجه معنی داری	- -	- -	- -	- -	1 -	0.483** 0.000
نمادهای فرهنگی شهر و هرج و مرج هویتی	همبستگی پیرسون درجه معنی داری	- -	- -	- -	- -	- -	1 -

** همبستگی معنی دار در سطح ۹۹ درصد (دو سویه)

متغیر «نمادهای فرهنگی شهر یادآور تمدن غربی است» وجود دارد که نشان دهنده این موضوع می باشد که نمادهای فرهنگی شهر به سبک نمادهای غربی و یادآور نمادهای غربی نمی باشد و نمادهای شهر جنبه اسلامی - ایرانی خود را حفظ نموده اند که این امر نکته ای مثبت در نمادهای فرهنگی شهر می باشد.

همچنان که در جدول (۶) نیز نشان داده شده است، نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از این است که (همبستگی) بین متغیر وابسته «شهر ما مصداق تمدن اسلامی - ایرانی است و به آن افتخار می کنم» و نحوه طراحی و عظمت طراحی عناصر و اجزای مختلف شهر ۰.۳۹۳ و (ضریب تعیین) برابر با ۰.۱۵۴ و ضریب تعیین تطبیق شده برابر با ۰.۱۲۳ است. بنابراین می توان گفت که ۰.۱۵۴ درصد از مجموع تغییرات (واریانس) مصداق تمدن ایرانی - اسلامی شهر توسط متغیرهای وابسته تبیین می گردد. بنابراین با توجه به آزمون رگرسیون مشاهده می کنیم که نحوه طراحی و عظمت و زیبایی طراحی عناصر شهری بر طبق معماری اسلامی - ایرانی نقش مهمی در هویت بخشی شهر به عنوان یک شهر فرهنگی که دارای فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی است ایفا می نماید. بیانگر این مطلب است که میزان رضایت شهروندان از نظر متغیرهای مورد مطالعه در زمینه نمادهای فرهنگی اسلامی - ایرانی در سطح نسبتاً بالایی قرار دارد و در نتیجه فرضیه اول پذیرفته می شود.

نتایج حاصل از آزمون همبستگی نشان می دهد که بین اکثر متغیرهای مورد مطالعه با درجه آزادی ۰.۰۰۰ و سطح اطمینان ۹۹ درصد همبستگی معناداری وجود دارد. نوع این همبستگی از نوع مستقیم و خطی است بدین معنا که افزایش میزان رضایتمندی از هر یک از این شاخص ها متوازن رضایت در شاخص هایی است که دارای رابطه معنادار می باشند و میزان آن همبستگی در حد متوسط تا زیاد است. بیشترین میزان همبستگی بین متغیر نمادهای فرهنگی شهر یادآور تمدن غربی است و متغیر نمادهای فرهنگی شهر حکایت از چندگانگی یا هرج و مرج هویتی می کند (با همبستگی ۰.۴۸۳) و کمترین میزان همبستگی نیز بین متغیر «مصداق تمدن ایرانی - اسلامی بودن شهر» و «نمادهای فرهنگی شهر و یادآوری تمدن غربی» (با همبستگی ۰.۰۳۸) مشاهده می شود. بر اساس این آزمون نتیجه می گیریم که با توجه به هویت تاریخی و فرهنگ ایرانی - اسلامی شهر اصفهان وجود نمادهای فرهنگی غرب در شهر باعث ایجاد چندگانگی و هرج و مرج هویتی می شود که نتایج حاصل از آزمون همبستگی نیز با ضریب همبستگی ۰.۴۸۳ که بیشترین میزان همبستگی در این آزمون می باشد نیز مؤید این موضوع می باشد. علاوه بر این درصد زیادی از شهروندان اظهار داشته اند که شهر ما مصداق تمدن اسلامی - ایرانی است و کمترین میزان همبستگی نیز بین این متغیر و

جدول (۶): تبیین متغیر وابسته تمدن اسلامی - ایرانی شهر اصفهان توسط متغیرهای مستقل مورد نظر

مدل	همبستگی (R)	ضریب تعیین (R^2)	ضریب تعیین تطبیق داده شده	تخمین خطای استاندارد
۱	۰.۳۹۳	۰.۱۵۴	۰.۱۲۳	۰.۸۳۰۴۱

همان گونه که در جدول فوق مشاهده می شود ۳۹ درصد از پاسخگویان با "وجود نمادهایی از یگانگی خدا در سطح شهر"، ۳۰.۵ درصد با "وجود نمادهایی از سیره پیامبر"، ۲۵.۵ درصد با "وجود نمادهایی از توجه به آخرت" و ۴۴ درصد نیز با "وجود نمادهایی از اقامه نماز و عبادت در سطح شهر" موافق بوده اند. همچنین ۶۶.۲ درصد از پاسخگویان شهر

- فرضیه دوم: به نظر می رسد میزان رضایت شهروندان از فرهنگ و نمادهای اسلامی موجود شهر در سطح نسبتاً بالایی قرار دارد.

جهت سنجش میزان رضایت مردم از فرهنگ اسلامی و نمادهای اسلامی موجود در شهر ۱۱ متغیر در نظر گرفته شده و سپس نظر شهروندان در این رابطه مورد بررسی قرار گرفته است.

را در ایام ماه رمضان، مصداق شهر روزه‌داران دانسته‌اند. در این میان تنها ۲۹ درصد با مصداق خداپرستی و توحیدی بودن شهر در ایام حج موافق بوده‌اند که اختلاف فاحشی با متغیر بعدی خود یعنی مصداق عزادار بودن شهر در ایام محرم با ۸۴.۹ درصد موافقت دارد. علاوه بر این ۳۶.۵ درصد پاسخگویان " وجود رفتار اسلامی در مکان‌ای عمومی" را تایید نموده‌اند. ۶۲.۷ درصد از پاسخ‌ها نیز بیانگر وجود احساس امنیت در شهر بوده است. ۳۰.۲ درصد نیز بر وجود نوع دوستی در میان مردم و ۳۰.۷ درصد به میزان موافقت جهت "کمک به فقرا" دلالت داشته است.

برای تعیین رابطه بین متغیرهای مورد نظر همانند مورد قبل آزمون T مورد استفاده قرار گرفته است. بر اساس نتایج حاصل از این آزمون همانگونه که در جدول (۸) نشان داده شده است سطح معناداری در ۶ متغیر با ضریب ۰.۰۰۰۰ رابطه معناداری را نشان می‌دهد که بسته به مثبت و منفی بودن اختلاف میانگین هر متغیر این رابطه در جهت مثبت یا منفی می‌باشد. بدین مفهوم که متغیرهایی که اختلاف میانگین در آنها مثبت می‌باشد نشانگر رضایت نسبتاً بالای شهروندان از متغیر مورد نظر می‌باشد و بالعکس.

جدول (۷): میزان رضایت شهروندان از فرهنگ و نمادهای اسلامی موجود در شهر

ردیف	ارزش آزمون = ۳					
	T مقدار	درجه آزادی	سطح معناداری sig)	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد بالا	حد پایین
۱	۵.۱۹۳	۳۸۱	۰.۰۰۰	۰.۲۶۷۰۲	۰.۱۶۵۹	۰.۳۶۸۱
۲	۱.۱۴۶	۳۸۳	۰.۲۵۲	۰.۰۵۹۹۰	-۰.۰۴۲۹	۰.۱۶۲۶
۳	-۳.۶۹۱	۳۸۱	۰.۰۰۰	-۰.۱۹۸۹۵	-۰.۳۰۴۹	-۰.۰۹۳۰
۴	۴.۴۲۱	۳۸۳	۰.۰۰۰	۰.۲۳۹۵۸	۰.۱۳۳۰	۰.۳۴۶۱
۵	۱۱.۰۹۸	۳۸۳	۰.۰۰۰	۰.۶۰۴۱۷	۰.۴۹۷۱	۰.۷۱۱۲
۶	-۱.۱۲۹	۳۸۰	۰.۲۵۹	-۰.۰۶۰۳۷	-۰.۱۶۵۵	۰.۰۴۴۷
۷		۳۷۹	۰.۰۰۰	۱.۰۹۴۷۴	۱.۰۰۸۹	۱.۱۸۰۶
۸	۱.۰۶۰	۳۸۱	۰.۲۹۰	۰.۰۶۰۲۱	-۰.۰۵۱۵	۰.۱۷۱۹
۹	۱۰.۴۲۰	۳۸۳	۰.۰۰۰	۰.۵۵۹۹۰	۰.۴۵۴۲	۰.۶۶۵۵
۱۰	-۱.۱۸۰	۳۸۰	۰.۲۳۹	-۰.۰۶۲۹۹	-۰.۱۶۷۹	۰.۰۴۲۰
۱۱	-۱.۷۸۵	۳۸۳	۰.۰۷۵	-۰.۰۹۸۹۶	-۰.۲۰۸۰	۰.۰۱۰۱

جدول (۸): آزمون میزان رضایت شهروندان از فرهنگ و نمادهای اسلامی موجود در شهر

ردیف	گویه ها	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	کاملاً مخالفم
۱	وجود نمادهایی از یگانگی خدا	۴۵	۱۰۵	۱۵۶	۵۹	۱۷
	فراوانی	۱۱.۷	۲۷.۳	۴۰.۶	۱۵.۴	۴.۴
۲	وجود نمادهایی از سیره پیامبر	۳۵	۸۲	۱۶۴	۷۷	۲۶
	فراوانی	۹.۱	۲۱.۴	۴۲.۷	۲۰.۱	۶.۸
۳	وجود نمادهایی از توجه به آخرت	۲۰	۷۸	۱۳۳	۱۰۸	۴۳
	فراوانی	۵.۲	۲۰.۳	۳۴.۶	۲۸.۱	۱۱.۲
۴	وجود نمادهای اقامه نماز و عبادت	۴۱	۱۲۸	۱۱۹	۷۴	۲۲
	فراوانی	۱۰.۷	۳۳.۳	۳۱	۱۹.۳	۵.۷
۵	مصدق روزه داری در ایام رمضان	۶۶	۱۸۸	۶۰	۵۲	۱۸
	فراوانی	۱۷.۲	۴۹	۱۵.۶	۱۳.۵	۴.۷
۶	مصدق توحید و خداپرستی در ایام حج	۲۹	۸۲	۱۳۴	۱۰۹	۲۷
	فراوانی	۷.۶	۲۱.۴	۳۴.۹	۲۸.۴	۷
۷	مصدق عزاداربودن در ایام محرم	۱۲۰	۲۰۶	۳۱	۱۶	۷
	فراوانی	۳۱.۳	۵۳.۶	۸.۱	۴.۲	۱.۸
۸	وجود رفتار اسلامی در مکان های عمومی	۳۶	۱۰۴	۱۲۴	۸۳	۳۵
	فراوانی	۹.۴	۲۷.۱	۳۲.۳	۲۱.۶	۹.۱
۹	وجود احساس امنیت	۶۰	۱۸۱	۷۶	۴۸	۱۹
	فراوانی	۱۵.۶	۴۷.۱	۱۹.۸	۱۲.۵	۴.۹
۱۰	احساس نوع دوستی	۱۹	۹۷	۱۴۷	۷۷	۴۱
	فراوانی	۴.۹	۲۵.۳	۳۸.۳	۲۰.۱	۱۰.۷
۱۱	کمک به فقرا	۲۳	۹۵	۱۳۲	۸۹	۴۵
	فراوانی	۶	۲۴.۷	۳۴.۴	۲۳.۲	۱۱.۷

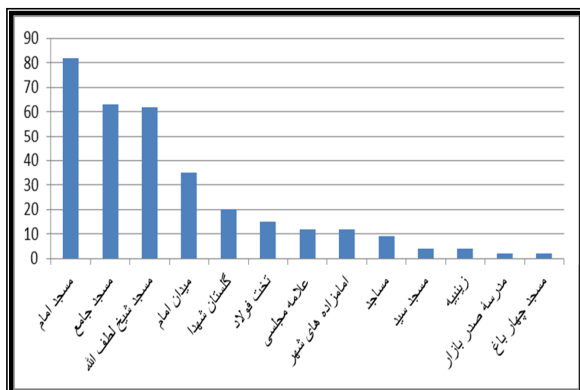
برهمن اساس متغیرهای شماره ۱۱، ۱۰، ۶، ۳ دارای اختلاف میانگین منفی بوده که نشانگر رضایت پایین پاسخگویان بوده است (توجه به آخرت، مصداق توحید و خداپرستی بودن شهر در ایام حج، کمک به فقرا و احساس نوع دوستی). در این میان مصداق عزاداربودن شهر در ایام محرم با ۸۴.۹ درصد موافقت و ۱۰.۹۴۷۴ اختلاف میانگین، بالاترین میزان رضایت مندی را در بین سایر متغیرها از آن خود نموده و نشانگر توجه، درک و علاقه زیاد مردم به این امر می باشد. پس از آن متغیر ۵ و ۹ در رتبه های بعدی جای دارند و نشان دهنده رضایت نسبتاً بالای شهروندان از این متغیرها می باشد.

(وجود احساس امنیت و مصداق روزه داری در ایام رمضان). بر همین اساس فرضیه دوم نیز قابل پذیرش می باشد. فرضیه سوم: به نظر می رسد مهم ترین عامل هویت بخش تمدن اسلامی - ایرانی شهر آثار تاریخی می باشد. جهت بررسی این فرضیه ۲۳ متغیر در نظر گرفته شده و دیدگاه های شهروندان در مورد مهم ترین مراکز شهر از جنبه های اقتصادی، اجتماعی، مذهبی، گردشگری و غیره مورد بررسی قرار گرفته است (جدول ۹).

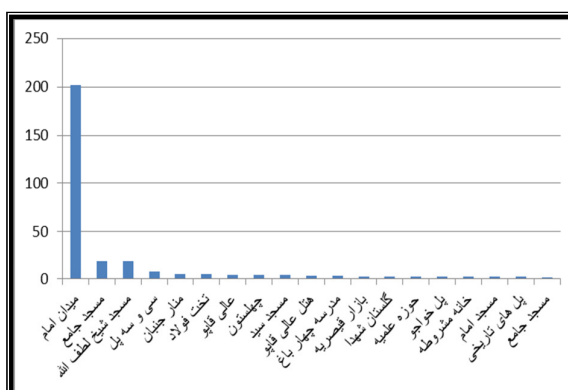
ردیف	جدول (۹): اهمیت نمادهای هویت ساز از نظر پاسخگویان	پاسخ	فراوانی	درصد
۱	برجسته ترین مکان مذهبی	مسجد امام	۸۲	۲۱.۴
۲	مهمترین اثر تاریخی	میدان امام خمینی	۱۳۳	۳۴.۶
۳	برجسته ترین پارک شهر	هشت بهشت	۹۷	۲۵.۳
۴	مهمترین مکان نشانگر تمدن اسلامی ایرانی	میدان امام	۲۰۲	۵۲.۶
۵	مهمترین مکان نشانگر ایثار و فداکاری (هشت سال دفاع مقدس)	گلستان شهدا	۲۲۰	۵۷.۳
۶	مکان یاد آور خاطرات انقلاب اسلامی	گلستان شهدا	۸۷	۲۲.۶
۷	مهمترین بنا ی نشانگر حس امنیت در شهر اصفهان	میدان امام خمینی	۲۲	۵.۷
۸	مهمترین مکان نشانگر عظمت معماری و شهرسازی گذشته اصفهان	میدان امام خمینی	۱۱۶	۳۰.۲
۹	مهمترین مکان نشانگر عظمت معماری و شهرسازی معاصر اصفهان	برج جهان نما	۸۳	۱۴.۱
۱۰	مهمترین مکان نشانگر اوج هنر و خلاقیت در اصفهان قدیم	میدان امام	۵۲	۱۳.۵
۱۱	برجسته ترین مکان نشانگر اوج هنر و خلاقیت در اصفهان	سی و سه پل	۳۰	۷.۸
۱۲	مهمترین خیابان فرهنگی - هنری (از دیدگاه زیبایی شناسی) اصفهان	چهار باغ	۱۶۶	۴۳.۲
۱۳	مهمترین خیابان مدرن‌نیت شهر اصفهان	چهار باغ	۳۴	۸.۹
۱۴	مهمترین محله شهر	خواجو	۳۷	۹.۶
۱۵	برجسته ترین مرکز علمی - تحقیقاتی اصفهان	رویان	۶۵	۱۶.۹
۱۶	مهمترین بازار قدیمی	بازار امام	۱۰۱	۲۷.۸
۱۷	برجسته ترین مکان تجاری جدید	سیتی سنتر	۴۶	۱۱.۹۷
۱۸	مهمترین ساختمان سازمان یا اداره، از لحاظ معماری و شهرسازی	شهرداری	۶۱	۱۵.۹
۱۹	مهمترین بافت قدیم اصفهان (دارای هویت تاریخی)	سبزه میدان	۳۱	۸.۱
۲۰	مهمترین بافت جدید اصفهان به عنوان سمبل شهرسازی	سپاهان شهر	۵۶	۱۴.۶
۲۱	با هویت ترین میدان شهری	میدان امام	۱۷۸	۴۶.۴
۲۲	مهمترین صنایع دستی اصفهان	قلم زنی	۷۰	۱۸.۳
۲۳	مهمترین مفاخر و بزرگان شهر اصفهان	شیخ بهایی	۱۳۷	۳۵.۷

بر اساس جدول (۹) همانگونه که مشاهده می‌شود از دیدگاه پاسخگویان مهم‌ترین مکان مذهبی، مسجد امام و مسجد جامع به ترتیب با ۲۱.۴ و ۱۶.۴ درصد بیش‌ترین اهمیت را داشته و مجموعاً ۷۵.۶ درصد از پاسخگویان، آثار و مراکز اسلامی و مذهبی که نمایانگر فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی می‌باشد را به عنوان مهم‌ترین مکان مذهبی انتخاب نموده‌اند. بنابراین، مشاهده می‌کنیم که آثار تاریخی از جمله مسجد امام، مسجد جامع، مسجد شیخ لطف الله و میدان امام نقش مهمی در هویت بخشی شهر ایفا می‌نماید. همچنین در زمینه مهم‌ترین

اثر تاریخی شهر، با هویت‌ترین میدان شهر، مهم‌ترین مکان نشانگر اوج هنر و خلاقیت در اصفهان قدیم، مهم‌ترین بنا ی نشانگر حس امنیت در شهر اصفهان و مهم‌ترین مکانی که نشانگر عظمت معماری و شهرسازی گذشته اصفهان می‌باشد بیشترین فراوانی پاسخها مربوط به "میدان امام خمینی" می‌باشد. میدان امام خمینی به دلیل همجواری با سایر آثار تاریخی از جمله مسجد امام، بازار تاریخی اصفهان، عالی قاپو و مسجد شیخ لطف الله از مهم‌ترین آثاری است که نشانه تمدن اسلامی - ایرانی می‌باشند.

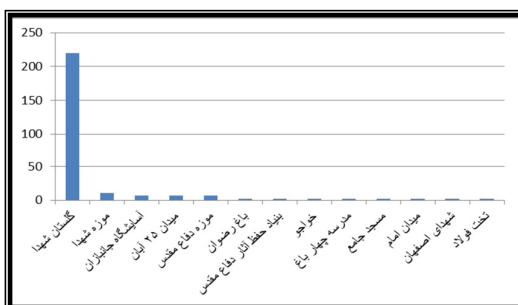

نمودار (۳): برجسته‌ترین مکان مذهبی شهر

نمودار (۲): مهم‌ترین اثر تاریخی شهر

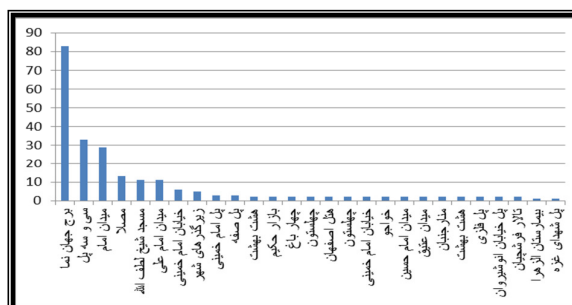
بسیاری را ایفا نماید. با توجه به مطالعات صورت گرفته مهم‌ترین این آثار گلستان شهدا می‌باشد که بیشترین فراوانی را در بین سایر آثار از آن خود کرده است. با توجه به نقش تاریخی و فرهنگی شهر اصفهان در کنار معماری و شهر سازی گذشته این شهر معماری و شهرسازی معاصر می‌تواند نقش مؤثری در حفظ آثار معماری گذشته داشته باشد و در واقع معماری معاصر باید به گونه‌ای باشد که ضمن هماهنگی با معماری گذشته ادامه آن باشد تا علاوه بر حفظ سبک باعث رونق و شکوفایی آن شود. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش و نظر شهروندان برج جهان نما در میان سایر آثار، بالاترین درصد را به خود اختصاص داده است.

نمودار (۴): آثار نشانگر عظمت معماری و شهرسازی معاصر

بازار یا مرکز تجاری شهرها می‌باشد. بازارهای قدیمی شهر اصفهان نیاز با توجه به عظمت معماری و زیبایی خود همچنان مرکزی برای جذب گردشگران بوده و هنوز هم با ایفای نقش تجاری هویت بخش شهر می‌باشد. علاوه بر این بازارهای

در کنار آثار تاریخی شهر اصفهان که نمایانگر تمدن اسلامی ایرانی است آثار دیگری نیز وجود دارند که علاوه بر جدید بودن این آثار ریشه در حوادثی دارند که از فرهنگ اسلامی نشأت گرفته‌اند و یادآور دلاوری‌ها و شهادت مسلمانان و نماد فرهنگ اسلامی است که از جمله این آثار می‌توان به آثار و نمادهایی اشاره نمود که یادآور هشت سال دفاع مقدس و خاطرات انقلاب است و در کنار سایر آثار جنبه اسلامی داشته و باعث تقویت فرهنگ اسلامی ایرانی شهر می‌شود بنابراین شناخت و تقویت نقش فرهنگی این آثار در کنار آثار تاریخی می‌تواند کمک مؤثری در جهت تقویت و ارتقای نقش فرهنگی باشد و در جهت هویت سازی برای شهر نقش

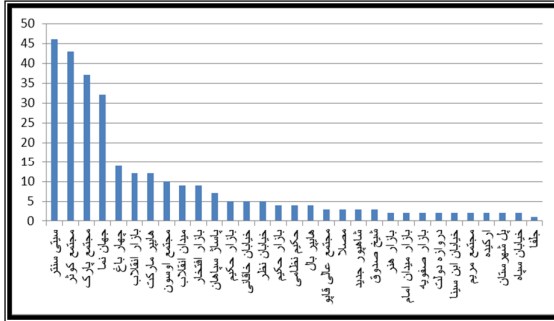

نمودار (۳): نمادهای هشت سال دفاع مقدس در شهر

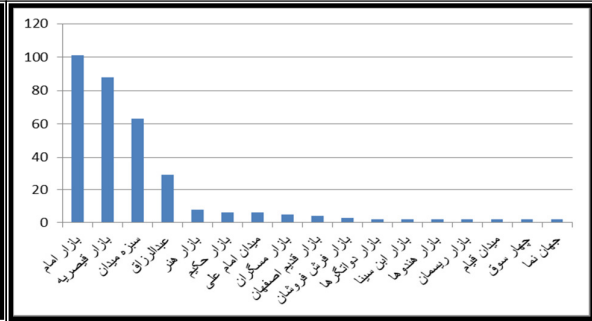
باتوجه به آثار بر جای مانده از شهرهای قدیمی و تاریخی ایران در می‌یابیم که از مهم‌ترین آثاری که در گذشته قلب و هسته مرکزی شهرها را تشکیل می‌داده و در واقع بخش زیادی از آثار برجای مانده مربوط به این بخش از شهر می‌باشد همان

همان طور که مشاهده می‌کنیم بازار میدان امام، بازار قیصریه، بازار سبزه میدان و بازار عبدالرزاق از مهم‌ترین بازارهای تاریخی و مجتمع سیتی سنتر، کوثر، پارک و جهان نما از مهمترین بازارهای جدید از دیدگاه پاسخگویان به شمار می‌روند و نقش مهمی در پویایی شهر و هویت بخشی شهر ایفا می‌کنند.

جدید در کنار بازارهای قدیمی نیز ایفای نقش نموده و در واقع پیوندی ناگسستگی بین این بازارها وجود دارد. بازارهای قدیمی به ارایه کالاهای سنتی و صنایع دستی که ریشه در فرهنگ و تمدن بومی دارد می‌پردازند و بازارهای جدید به ارایه کالاهای لوکس و صنعتی می‌پردازند و در واقع این دو مکمل نقش یکدیگر می‌باشند.

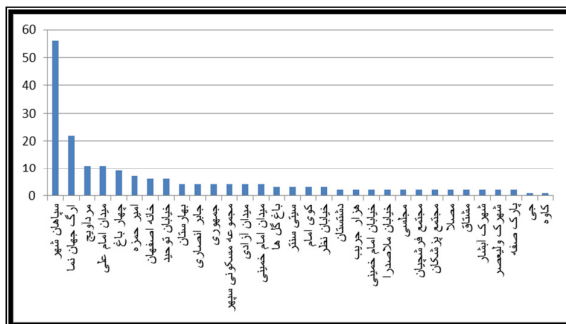
نمودار (۶): برجسته‌ترین بازار قدیمی شهر

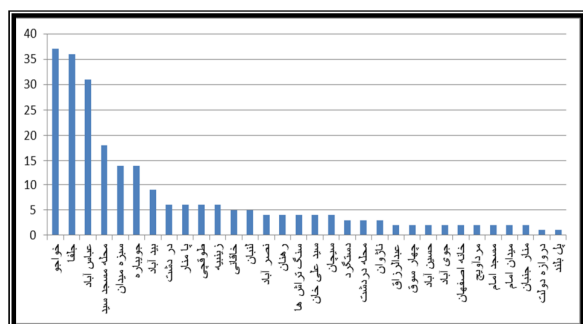
نمودار (۵): برجسته‌ترین مجتمع تجاری جدید

هنرمندش در بین سایر شهرهای ایران شهر شده و بعد از گذشت سال‌ها و قرن‌ها، همچنان به زیبایی شهره است. گذشته از این، با گسترش و رشد شهرها بافت‌های جدید در اطراف بافت‌های تاریخی گسترش یافته و بافتی متفاوت از بافت‌های تاریخی را به وجود آورده‌اند. در شهر اصفهان نیز بافت‌های جدید در مناطق مختلف شهر گسترش یافته‌اند که در برخی موارد معماری حاکم بر این بافت‌ها نیز متفاوت از بافت‌های قدیمی بوده و در واقع با الگوگیری از معماری غربی بافتی متفاوت و مجزا از بافت‌های تاریخی را به وجود آورده‌اند.

امروزه بافت‌های تاریخی شهر اصفهان با دربرگیری بخش زیادی از آثار تاریخی و معماری خاص خود نقش مهمی در هویت بخشی شهر دارند. در واقع اوج عظمت فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی که تا حد زیادی در معماری بر جای مانده از گذشته نمایان است در این بافت‌های تاریخی همچنان به نقش خود عمل می‌کنند و هویت بخش اصلی شهر می‌باشند. در بافت سنتی شهر اصفهان، بیشتر زیبایی‌های تاریخی و آثار باستانی آن دیده می‌شود، شهری که به واسطه حضور شاهان صفوی، علمای مختلف جهان اسلام و مردم

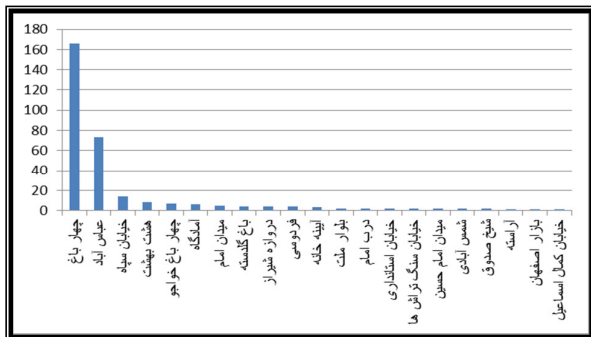

نمودار (۸): برجسته‌ترین بافت جدید

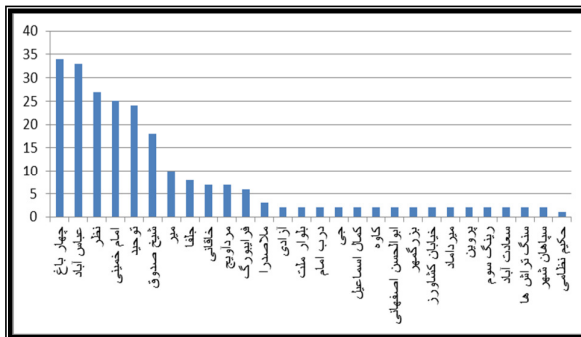

نمودار (۷): برجسته‌ترین بافت قدیم

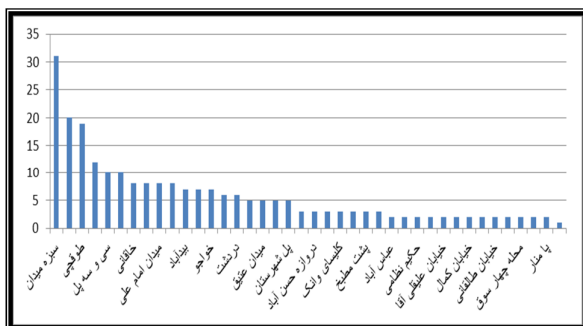
در ادامه مطلب و جهت جلوگیری از طولانی شدن کلام، سایر متغیرها را تنها با ارائه نمودار مربوطه ذکر نموده‌ایم.

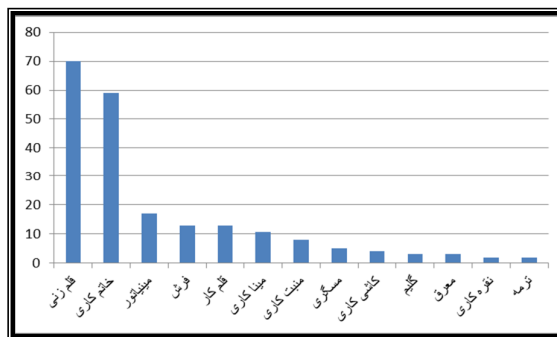
نمودار (۱۰): مهم‌ترین خیابان مدرن تپه اصفهان

نمودار (۹): مهم‌ترین خیابان فرهنگی - هنری اصفهان

نمودار (۱۲): برجسته‌ترین صنایع دستی شهر

نمودار (۱۱): برجسته‌ترین محله شهر

جمع بندی و نتیجه گیری
اصولا هویت یک پدیده انتزاعی و منفک از سایر موضوعات مرتبط با آن پدیده نیست، مثلاً هویت شهر، با همه موضوعات مرتبط با شهر و با موضوعات عدیده ای از جمله: با اهل شهر، با باورها و اعتقاداتشان، با شیوه زیست مردم، با نوع ارتباطاتشان با سایر جوامع، با آرمانها و الگوهای زندگیشان، با رفتار و فرهنگشان، با نوع فکر و جهانی بینی شان و با بسیاری موضوعات دیگر مرتبط و غیر قابل تفکیک است. به این ترتیب، مردم نمی‌توانند به شیوه‌ای زندگی کنند و توقع داشته باشند شهر و متعلقاتشان هویتی متمایز با هویت آن شیوه زیست یا هویتی متمایز با هویت فضایی که برای آن شیوه زیست مناسب است را داشته باشند. طراحان و برنامه ریزان و مدیران شهر نیز نمیتوانند بر پایه مبانی نظری بیگانه، طرح و برنامه تهیه کنند و به شیوه بیگانه خط مشی تعیین کنند و مردم

با توجه به نتایج حاصل از پژوهش، آثار تاریخی موجود در شهر اصفهان که حاصل فرهنگ و تمدن اسلامی- ایرانی در طول تاریخ شهر می‌باشند به عنوان مهم‌ترین مراکز اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، مذهبی و گردشگری شهر شناخته شده هستند و این آثار مهم‌ترین عامل هویت بخش شهر به عنوان پایتخت فرهنگی جهان اسلام می‌باشند. از جمله مهم‌ترین آثار مورد نظر عبارت است از:

میدان امام، سی و سه پل، پل خواجه، خیابان چهارباغ، مدرسه چهارباغ، مسجد امام، مسجد جامع، مسجد شیخ لطف الله، بازارهای تاریخی شهر، منار جنبان و سایر آثار تاریخی که همگی برآمده از فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی در طول تاریخ شهر می‌باشد. بنابراین فرضیه سوم نیز مورد تأیید قرار می‌گیرد.

را به آن شیوه فرا خوانند و در عین حال توقع داشته باشند که شهر هویت زیبای ایرانی و اسلامی داشته باشد.

نمادهای فرهنگی و میزان رضایتمندی شهروندان از این نمادها نقش مهمی در هویت بخشی شهر بر عهده دارد. در واقع هر شهر با دارا بودن نمادها و آثار فرهنگی منطبق با فرهنگ حاکم بر هر جامعه نقش مهمی در آشکار نمودن فرهنگ جامعه و ارزش‌های فرهنگی هر جامعه بر عهده دارد.

با توجه به نتایج حاصل شده از آزمون رگرسیون مشاهده می‌کنیم که نحوه طراحی و عظمت و زیبایی عناصر شهری بر طبق معماری اسلامی - ایرانی نقش مهمی در هویت بخشی شهر به عنوان یک شهر فرهنگی که دارای فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی است ایفا می‌نماید و بیانگر این مطلب است که میزان رضایت شهروندان از نظر متغیرهای مورد مطالعه در زمینه نمادهای فرهنگی اسلامی - ایرانی در سطح نسبتاً بالایی قرار دارد. بیشترین میزان همبستگی بین متغیر نمادهای فرهنگی شهر یادآور تمدن غربی است و متغیر نمادهای فرهنگی شهر حکایت از چندگانگی یا هرج و مرج هویتی می‌کند (با همبستگی ۰.۴۸۳) و کمترین میزان همبستگی نیز بین متغیر «مصادق تمدن ایرانی - اسلامی بودن شهر» و «نمادهای فرهنگی شهر و یادآوری تمدن غربی» (با همبستگی ۰.۰۳۸) مشاهده می‌شود. بر این اساس نتیجه می‌گیریم که با توجه به هویت تاریخی و فرهنگ ایرانی - اسلامی شهر اصفهان وجود نمادهای فرهنگی غرب در شهر باعث ایجاد چندگانگی و هرج و مرج هویتی می‌شود. علاوه بر این درصد زیادی از شهروندان اظهار داشته‌اند که شهر ما مصادق تمدن اسلامی - ایرانی است و کمترین میزان همبستگی نیز بین این متغیر و متغیر «نمادهای فرهنگی شهر یادآور تمدن غربی است» وجود دارد که نشان‌دهنده حفظ جنبه اسلامی - ایرانی نمادهای شهر است. مطالعات نشان می‌دهد وجود نمادهایی که نشانگر (توجه به آخرت، مصادق توحید و خداپرستی بودن شهر در ایام حج، کمک به فقرا و احساس نوع دوستی) بوده میزان رضایت

پایینی در بین پاسخگویان را از آن خود کرده است که از این بین نمادهایی با رویکرده آخرت دارای پایین‌ترین میزان رضایتمندی (۲۵.۷ درصد) بوده است. در این میان مصادق عزادار بودن شهر در ایام محرم با ۸۴.۹ درصد موافقت، بالاترین میزان رضایت‌مندی را در بین سایر متغیرها از آن خود نموده و نشانگر توجه، درک و علاقه زیاد مردم به این امر می‌باشد. همچنین از دیدگاه پاسخگویان مهم‌ترین مکان مذهبی، مسجد امام و مسجد جامع بوده و مجموعاً ۷۵.۶ درصد از پاسخگویان، آثار و مراکز اسلامی و مذهبی که نمایانگر فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی می‌باشد را به عنوان مهم‌ترین مکان مذهبی انتخاب نموده‌اند. بنابراین، مشاهده می‌کنیم که آثار تاریخی از جمله مسجد امام، مسجد جامع، مسجد شیخ لطف الله و میدان امام نقش مهمی در هویت بخشی شهر ایفا می‌نمایند. در زمینه مهم‌ترین اثر تاریخی شهر، با هویت‌ترین میدان شهر، مهم‌ترین مکان نشانگر اوج هنر و خلاقیت در اصفهان قدیم، مهم‌ترین بنای نشانگر حس امنیت در شهر اصفهان و مهم‌ترین مکانی که نشانگر عظمت معماری و شهرسازی گذشته اصفهان می‌باشد بیشترین فراوانی پاسخها مربوط به "میدان امام خمینی" بوده است.

با توجه به نقش تاریخی و فرهنگی شهر اصفهان در کنار معماری و شهرسازی گذشته این شهر، معماری و شهرسازی معاصر نیز می‌تواند نقش مؤثری در حفظ آثار معماری گذشته داشته باشد و در واقع معماری معاصر باید به گونه‌ای باشد که ضمن هماهنگی با معماری گذشته ادامه آن باشد تا علاوه بر حفظ سبک باعث رونق و شکوفایی آن شود. بر اساس نتایج حاصل از پژوهش و نظر شهروندان برج جهان نما در میان سایر آثار، بالاترین درصد را به خود اختصاص داده است. همچنین از دید پاسخ‌گویان مهم‌ترین بازار سنتی اصفهان بازار امام و مدرن‌ترین آن مجتمع تجاری سیتی سنتر می‌باشد. با توجه به اینکه بافت‌های تاریخی شهر اصفهان با دربرگیری بخش زیادی از آثار تاریخی و معماری خاص خود نقش مهمی

و آن را الگوی کار خود قرار دهند. تنها به این طریق است که می‌توان هویت شهر را قوت بخشید.

۶- پیشنهادات

- ✓ توجه هر چه بیشتر شهرداری و سازمان‌های مربوطه جهت زیبایی بصری عناصر شهر با توجه به فرهنگ ایرانی-اسلامی
- ✓ بهبود زیرساخت‌ها و امکانات موجود در شهر جهت افزایش کیفیت سازه و بصری و تثبیت هویت شهر
- ✓ جلوگیری از تخریب بناها و عناصر با ارزش شهر به منظور حفظ هویت منطقه و شهر،
- ✓ به کارگیری حس مسئولیت سازمان‌ها و نهادها در جهت حفظ عناصر هویت ساز شهری
- ✓ طراحی عناصر و نمادهای شهری بر طبق معماری اسلامی- ایرانی

منابع

۱. آتشین یار، محمد (۱۳۸۸): تداوم هویت در منظر شهری، نشریه باغ نظر، شماره دوازده، سال ششم، پاییز و زمستان.
۲. امین زاده، بهناز و محمد نقی زاده، (۱۳۸۱): آرمانشهر اسلام: شهر عدالت نشریه صفا، سال دوازدهم، شماره ۳۵، تهران.
۳. ابراهیمی، محمدحسن (۱۳۷۵): مدخل بحث، درباره شهر اسلامی، مجله آبادی، سال ۶، شماره ۲۲.
۴. بحرینی، سید حسین و گلناز تاج بخش (۱۳۸۰): مفهوم قلمرو در فضاهای شهری و نقش طراحی شهری خودی و تحقق آن. نشریه هنرهای زیبا، شماره ۶، تهران.
۵. براتی، ناصر، (۱۳۷۳): توسعه‌های جدید شهری و شهرهای جدید (هویت جدید یا فقدان هویت)، مجموعه مقالات ارائه شده در کنفرانس بین‌المللی توسعه شهری و شهرهای جدید، اصفهان ۱۲ تا ۱۶ مهرماه ۱۳۷۲، جلد ۲، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، چاپ اول، تهران.
۶. بهزادفر، مصطفی. (۱۳۸۶): هویت شهر؛ نگاهی به هویت شهر تهران، نشر شهر، تهران.

در هویت‌بخشی شهر دارند نتایج حاصله نشان می‌دهد سبزه میدان مهمترین بافت تاریخی از دید پاسخگویان بوده است. شهر اصفهان بواسطه قدمت دیرینه خود و اهمیت تاریخی آن در دوره مختلف همواره از هویت بالایی برخوردار بوده است. این شهر دارای نشانه‌های فراوانی است که موجب تمایز این شهر از سایر شهرها می‌گردد و در جای جای دنیا، این شهر را به نشانه‌های ارزشمندش می‌شناسند. از طرف دیگر هنر که نماد هویت ایرانی در طول تاریخ بوده است بوفور در شهر اصفهان یافت می‌شود.

در حال حاضر نیز اصفهان یک شهر با هویت می‌باشد. چرا که عناصر شاخص شهری موجود در اصفهان به عنوان نقاط مشترک بین نسل‌های مختلف از گذشته تاکنون محسوب می‌شوند. شاید شهر اصفهان بواسطه سرعت زیاد تحولات شهری و عدم انطباق معماری جدید با معماری گذشته با نوعی بحران هویت مواجه شده باشد ولی ارزش و قوت این شهر در دوران مختلف به یاری این شهر شتافته و در بحران کنونی چاره‌گشای بحث هویتی شهر گردیده است.

مردم ساکن در شهر، از معماران انتظار ساخت بناهایی را دارند که بوسیله پیوند عمیق با گذشته تاریخی قابل درک باشند ولی از طرف دیگر نمی‌توان در گذشته باقی ماند. لذا چاره کار را باید به گونه دیگر جستجو کرد. نمی‌توان تا سالیان سال به امید میراث فرهنگی و تاریخی گذشته بوده و هیچ تلاشی در جهت ایجاد عناصر هویت بخش در دوران معاصر ننمود. متأسفانه در شرایط کنونی نه تنها تلاشی برای ساخت عناصر هویت بخش نمی‌گردد، بلکه در پاره‌ای موارد مانند ساخت ساختمان‌های بلند مرتبه بدون کارکردی خاص و در تناقض با طبیعت در کنار محور زاینده رود، به عناصر هویتی شهر لطمه وارد می‌آید. به بیان دیگر، نمی‌توان تنها با حفظ آثار ارزشمند به شهر هویت بخشید بلکه باید تلاشی نمود تا نسل کنونی شرایطی را پدید آورند که نسل‌های آینده بتوانند به آن ببالند

۷. بیشابور (۳۱ تیرماه ۱۳۸۷): روزنامه شهرستان، سال سوم، شماره ۱۲۲.
۸. تقوایی، سید حسین (۱۳۸۸): طراحی مجموعه آموزشی با رویکرد هویت ایرانی - اسلامی، استاد راهنما: قاسم مطلبی، پایان نامه کارشناسی ارشد معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشکده معماری، دانشگاه تهران، تهران.
۹. رفیعی زاده، ناصر (۱۳۸۴)، فرآیند اجتماعی فضای هویت شهر، مقدمه‌ای بر شناخت و توانمندسازی هویت ایرانی شهر ایرانی، مجله آبادی، شماره ۴۸.
۱۰. ساروخانی، باقر (۱۳۷۰)، دایره‌المعارف علوم اجتماعی، انتشارات کیهان، تهران.
۱۱. سالنامه آماری شهر اصفهان سال ۱۳۸۹ (۱۳۹۰)، انتشارات معاونت حمل و نقل ترافیک شهرداری اصفهان، چاپ اول.
۱۲. سلطانی، لیلیا (۱۳۸۵)، کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در کاهش تقاضای سفرهای شهری (نمونه موردی شهر اصفهان)، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه جغرافیا، انشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان
۱۳. سیفیان، محمد کاظم (۱۳۷۸): قالب و محتوا در معماری اسلامی. هنرهای زیبا، سال ۱۲، شماره ۱.
۱۴. شکوئی، حسین (۱۳۸۳): دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، جلد اول، انتشارات سمت، چاپ هفتم، تهران.
۱۵. شماعی، علی (۱۳۸۹): نقش الگوهای شهرسازی سنتی در شهرسازی مدرن شهر یزد فصلنامه مطالعات شهر ایرانی - اسلامی، سال اول، شماره اول، تهران.
۱۶. قاسمی، وحید و نگینی سمیه (۱۳۸۹)، بررسی تأثیر بافت محلات بر هویت اجتماعی، با تأکید بر هویت محله‌های در شهر اصفهان، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال دوم، شماره هفتم.
۱۷. کریمیان، حسن (۱۳۸۹) نمادهای فرهنگی در مناظر شهر: بیان معنا، حس هویت و آرامش روحی، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۴.
۱۸. کیانی، اکبر و همکاران (۱۳۸۹)، بررسی هویت شهری در نوسازی و بهسازی بافتهای تاریخی (مطالعه موردی شهر گور، فیروز آباد) با استفاده از روش SWOT، مجله فضای جغرافیایی، شماره ۱۰.
۱۹. لطیفی، صدیقه و محمدی، عبدالحمید (۱۳۹۱): بررسی ارتباط نمادهای شهری با هویت شهر (مطالعه موردی: شهر گنبد کاووس)، فصلنامه جغرافیا، سال دوم، شماره ۲.
۲۰. محرمی، توحید (۱۳۸۳): هویت ایرانی اسلامی ما در هویت ایران، پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی تهران.
۲۱. محسنیان‌راد، مهدی، (۱۳۸۴) "ایران در کهکشان ارتباطی (سیر تاریخی ارتباطات در ایران، از آغاز تا امروز)"، نشر سروش، تهران.
۲۲. مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵.
۲۳. موثقی، رامین و ایرملو، سحر (۱۳۸۵): عناصر هویت فرهنگی در شهر، مرجع مهندسی عمران، اولین همایش شهر برتر، طرح برتر، همدان، سازمان عمران و شهرداری های همدان.
۲۴. میرمقتدایی، مهتا (۱۳۸۳): معیارهای شناخت و ارزیابی هویت کالبدی شهرها. نشریه هنرهای زیبا، شماره ۱۹.
۲۵. نقره کار، عبدالحمید (۱۳۸۷): درآمدی بر هویت اسلامی در معماری، وزارت مسکن و شهرسازی، دفتر معماری و طراحی شهری، شرکت طرح و نشر پیام سیما، تهران.
۲۶. نقره کار، عبدالحمید و رئیسی، محمد منان (۱۳۹۱): تحقق پذیری هویت اسلامی در آثار معماری، فصلنامه شهر ایرانی - اسلامی. شماره ۷.
۲۷. نقی زاده، محمد (۱۳۷۹) صفات شهر اسلامی از دیدگاه قرآن، مرکز فرهنگ و معارف قرآن، صحیفه مبین، دوره دوم، شماره ۵.
۲۸. نقی زاده، محمد (۱۳۸۶): ادراک زیبایی و هویت شهر (در پرتو اسلام)، اصفهان، سازمان تفریحی فرهنگی شهرداری اصفهان.
۲۹. نوفل، علیرضا، کلبادی، پارین و پورجعفر، محمدرضا (۱۳۸۸): بررسی و ارزیابی شاخص‌های موثر در هویت شهر (محلّه جلفا اصفهان)، نشریه آرمانشهر، شماره ۳.
۳۰. هدفی، فرزانه (۱۳۸۵): نماد و نماد شهری، پایگاه اطلاع رسانی معماری و شهرسازی. ایران - آرونا.
۳۱. یار احمدی، امیر (۱۳۷۸): بسوی شهرسازی انسان گرا، نشر شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری - شهرداری تهران.